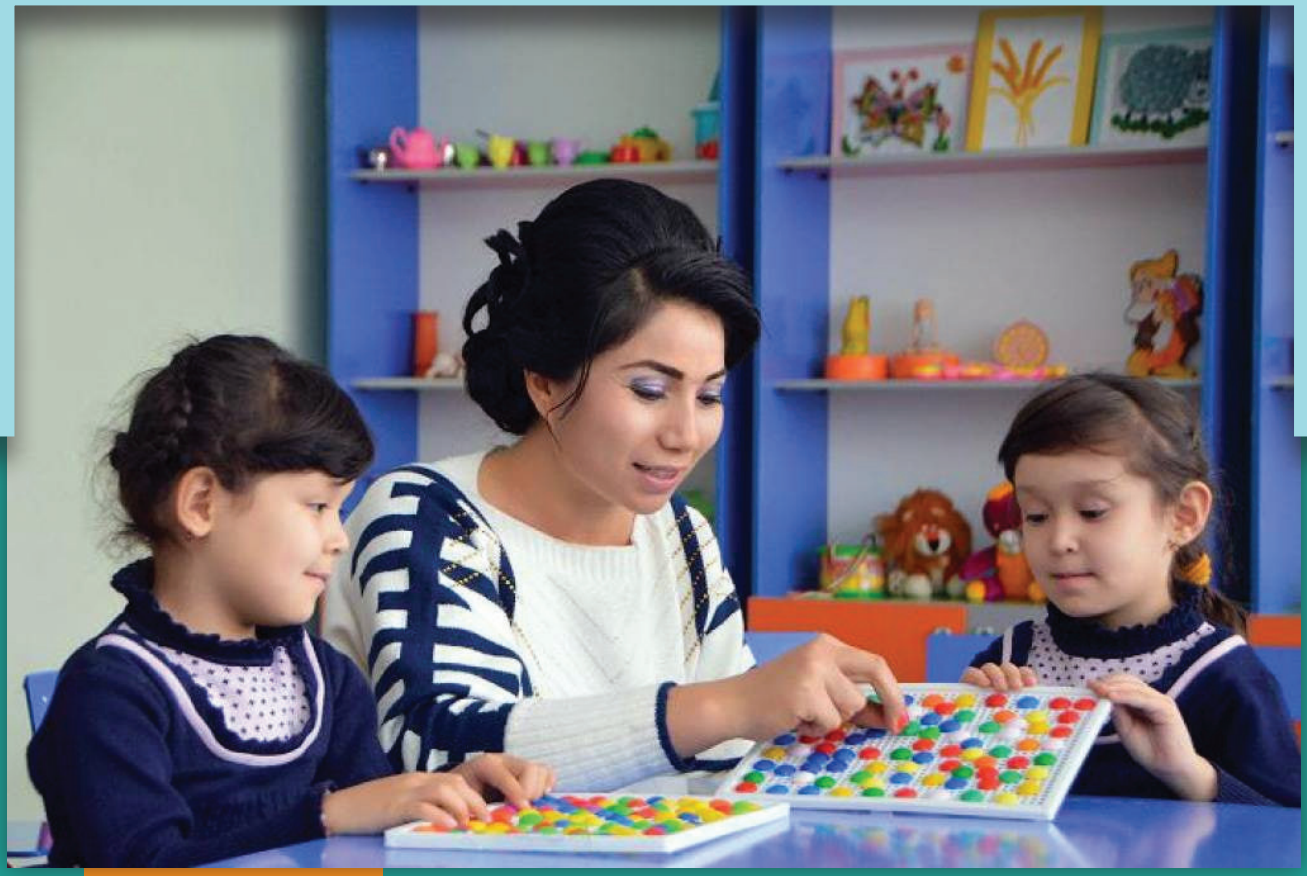
ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№11(3)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 416 sahifa,
13-noyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDİTORİAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA SODERJANIE CONTENTS

MUNDARIJA

Teaching English Grammar as a Product in Grades 5–8: A Teacher-Controlled Model for Integrating Artificial Intelligence 10
Veronica Khatamova

Русский язык как средство формирования профессиональной компетентности будущих специалистов 15
Мусаева Амина Караматовна

Сопоставление русской и узбекской литературной критики 23
Шакирова Гулмира Рашидовна

The Impact of Group Discussion on Developing Students' Speaking Skills in EFL Context 31
Tursunboyeva Saodat Ravşanbek qizi

Поэтика дегуманизации в прозе М. А. Булгакова и Назара Эшонкула: сравнительно-типологический анализ 36
Болтаева Дильноза Руслановна

Bölajak boşlanğiç sinf öqituvçilarining metodik tayyorgarligini şakllantirişda multimodal ta'lim resurslarining örni 41
Koziyeva Fazilat Sadullayevna

Sun'iy intellekt va adaptiv ta'lim texnologiyalari integratsiyasi asosida boşlanğiç sinf öquvçilarining individual öqiş kompetensiyalarini rivojlantiriş 48
Öktamova Mehrigiyo A'zamovna

Didactic Possibilities of Activating Primary School Pupils' Cognitive Processes in Literacy Reading Lessons 55
Maxmudova Nigora Hikmatovna

Opportunities of Practice-Oriented Education in Developing the Pedagogical Mastery of Future Primary School Teachers 61
Şukurova Madina Öktam qizi

Своеобразие методов рки: между универсальной методикой и национально-ориентированной практикой 67
Raximova Norbish Sharopovna

Ösmirlik davrida raqamli texnologiyalardan foydalanişning diqqat barqarorligiga ta'siri 74
Abdullayeva Mahfuza Ollabergan qizi

Neyropedagogik yondaşuv asosida bölajak tarbiyaçilarning mantiqiy fikrlaşini rivojlantiriş texnologiyasi 81
Ibrohimova Xadiça Masumjon qizi

Maktabgaça va boşlanğiç matematik ta'lim uzviyligi va izçilligini ta'minlaşning innovatsion modeli 83
Qozaqova Karimaxon Mamajonovna

Использование инновационных средств при обучении длительно болеющих детей 90
Рустамова Нозима Фазлиддиновна, Баходирова Камола Комиловна, Хошимова Гулзода Ойбековна

Bolalarning emotsional holatini aniqlaşda psixologik diagnostikaning örni 93
Baxrillayeva Moxiçexra Raxmatillayevna

Kiçik maktab yoşidagi öquvçilarni tabiatga qiziqtiriş asosida tadqiqotçilik könikmalarini şakllantirişning didaktik mazmuni 98
Elmuratova Dilrabo Muhammatovna, Jabbarova Şahodat Ibrohim qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalarda irodaviy sifatlarni şakllantiriş metodikasi 103
Hazratqulova Munira

Maktabgaça yoşdagi bolalarga universal design for learning (UDL) modeli asosida ta'lim beriş imkoniyatlari 106
Maxmudova Nasiba Nurmuxammetovna

Multimodal ta'lim muhitida yuqori sinf öquvçilarining madaniy-intellektual rivojlaniş mezonlari va tarkibiy tuzilmasi 110
Qliçeva Gözal Çorşanbiyevna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining öquvçilarda ijodiy fikrlaşni şakllantirişdagi progresiv ahamiyati 116
Raimberdiyeva Guliza Uluğbek qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalarda öyin faoliyati orqali taşkilotçilik könikmalarini şakllantiriş 121
Rizayeva Gulnora Botirovna, Ortikova Xurşida Bahritdin qizi

Videoanaliz texnologiyalaridan foydalaniş orqali boşlanğiç tayyorgarlik bosqiçidagi uzunlikka sakrovçilarning sakraş texnikasini takomillaştiriş..... 127
Rözimatova Şohista

Tibbiyotni öqitiş pedagogikasi va tibbiy psixologiyaning özaro boğliqligi..... 132
Rustamova Surayyoxon Şoxobovna

Bolalarda matematik öyinlar orqali predmetlarning ölçami va ularni ölçaş haqidagi tasavvurlarni şakllantiriş..... 137
Sobirova Nigora Boburovna

Ta'limiy faoliyat orqali örta yoş guruh bolalarida mehnat könikmalarini şakllantirişning pedagogik asoslari... 141
Şokirova E'zoza

Maktabgaça ta'limda öyin texnologiyalarining bolalar ijtimoiy-emotsional rivojlanişidagi ahamiyati..... 146
Turdiyeva Mohira Juraqulovna

Maktabgaça yoşdagi bolalarda ekologik tarbiyani şakllantirişning pedagogik asoslari 154
Xasanova Shahnoza Quychi qizi

Maktabgaça ta'lim taşkilotlarida bolalarning kommunikativ sifatlarini şakllantiriş..... 157
Xöjamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Shonazarova Madina Farhod qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalar submadaniyatining şakllaniş mexanizmlari va pedagogik omillari..... 161
Xudoyberdiyeva Şoxista Eliboyevna

Jismoniy tarbiya va sport ta'limini raqamlaştirişda sun'iy intellekt vositalarining didaktik imkoniyatlari..... 166
Yuldaşov Zafarjon Şuxratovich

Диалог культур русскоязычной прозы современных писателей узбекистана: новый подход 171
Чернова Татьяна Алексеевна

Культурная семантика как условие языковой компетентности..... 175
Ширбачеева Лейла Сухробовна

Pedagogik improvizatsiya könikmalarini şakllantirişning nazariy-metodik jihatlari 178
Satvaldiyeva Nilufar Zoyirjon qizi

Hujayraning kimyoviy tarkibi: "Oqsillar va DNK" mavzusini konseptual vizual skraybing va syujetli hikoyaçilik integratsiyasi asosida öqitiş 184
Toştemirova Muazzam Akmaljonovna, Musayeva Ma'sumaxon Mahammadjon qizi

Muvaffaqiyatli rahbar ayol obrazini şakllantirişning tadqiq etilişi..... 187
Xudoyqulova Gulşoda Baxronovna

Технология развития диагностической деятельности будущих учителей на основе компетентностного подхода 190
Насырова Зарина Мунировна

Zamonaviy stomatologiyada xalqaro tibbiy terminologiyaning şakllanişi va rivojlanişi 195
Rustamov Kamronbek Ravşanbek öğli, Minavarova Gavhar Mukimjonovna

Talabalarda ta'lim menejmentini taşkil etişning ijtimoiy-psixologik omillari 198
Utamurodova Gulçexra Narbayevna

Factors Associated With Chinese Language Learning Motivation Among Uzbek University Students in China: a Mixed-Methods Study 202
Abboskhon Azatkhanov, Feng Xue

"Bolalar jismoniy tarbiyasi" fanini öqitiş jarayonida sport maşğulotlari orqali bölajak murabbiylarda kasbiy kompetensiyani şakllantirişning pedagogik imkoniyatlari 211
Törayev Axrorbek Tojdinovich

Basketbolçilarning texnik-taktik tayyorgarligini takomillaştirişning pedagogik usullari.....216
Ergaşov Qahramonjon Asqaroviç

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Maktabgaça yoşdagi bolalar ta'lim-tarbiyasini rivojlantirişda integratsiyaning örni 220
Açilov Ötkir Isomitdinoviç, Karimova Uzlifat Halimjon qizi

Raqamli transformatsiya ta'sirida özbek tilida retronimlarning şakllanişi 228
Anvarova Mohiçehraxon Jahongir qizi

Bölajak muhandislarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirişda cdio texnologiyasi va sanoat integratsiyasining samaradorligi 232
Ğafforov Hasan Ravşanoviç

Nodavlat maktabgaça ta'lim taşkilotlari rahbarlarida strategik boşqaruv kompetensiyalarini şakllantiriş metodikasi 236
Baxronov Rustam Rajaboviç

Jamoaviy sport turlarida şaxslararo munosabatning ijtimoiy-psixologik tahlili 240
Mavlanov Donyor Ergaş öğli

Jismoniy tarbiya maşğulotlarini takomillaştiriş orqali talabalar jismoniy tayyorgarligini rivojlantiriş 244
Qurbonaliyev Ruzamurod Safaralizoda

Tayyorlov guruhlari tarbiyalanuvçilari faoliyatini integratsiyalaşgan holda taşkil etiş muammosi 248
Azamatova Dildora Shuxrat qizi

Work-Life Balance and Teacher Burnout: A Survey-Based Study in Uzbekistan 255
Buriyeva Nilufar Anvar qizi, Fattohova Sevara Zoxid qizi, Anarbayeva Malika Alisher qizi, Salimova Zukhra Sodiq qizi

Til va nutq markazida kvest texnologiyasi asosida bolalarning monologik nutqini şakllantiriş 260
Durdiyeva Mohinur Adilbek qizi

Zamonaviy özbek qizlarida oilaviy hayotga oid tasavvurlarning etnopsixologik xususiyatlari 264
Nurmetova Şohista

Работа с художественным текстом на занятиях русского языка как иностранного 268
Хамраева Дилрабо

Maktabgaça ta'lim taşkilotida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalaniş metodikasi 275
Raxmatova Gulnoz Komilovna

"Ming bir keça" asarining özbekça matnida poetik makon va zamonning lingvistik ifodalanişi 281
Mirzoyeva Yulduz Yusup qizi

Talabalarda ekologik ongni rivojlantirişning ijtimoiy-psixologik determinantlari va psixologik mexanizmlari 286
Muhayyo Karimova

Talabalarning öquv faoliyatiga moslaşuvidagi emotsional zöriqişlarning psixokorreksiyasi 291
Kozimova Nigora Abduqahorovna

Talabaning kun tartibini loyihalaş - soğlom turmuş tarziga tayyorlaşning amaliy vositasi sifatida 296
Mamajonov Baxromjon Baxodirjon öğli

Stresga bardoşlilikni ta'minlovçi içki psixologik resuslar va ularni şakllantiriş qonuniyatlari 301
Saparboyeva Indira Rustam qizi

Jismoniy faollikni rivojlantirişda oliy ta'lim muassasasi sport infratuzilmasidan raqamli bron tizimi orqali foydalaniş samaradorligi 306
Zulunxöjayev Ma'rufjon Ma'murjon öğli

Verbal Creativity in EFL Writing: Concept, Measurement and Teaching Approaches 312
Baratova Gulsevar Otabekovna

10-11-sinf öquvçilarida kimyo fanidan tadqiqotçilik kompetensiyasining tarkibiy komponentlari va mezonlari 317
Botirova Sabogul Rahmatullayevna, Fayzullayeva Malika Ğayrat qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalar nutqini rivojlantirişda multimedia texnologiyalaridan foydalaniş metodikasi 323
Muhsinova Shahlo Alişer qizi

Bölajak tarbiyaçilarni raqamli texnologiyalar asosida bolalar sahnalaştiriş faoliyatiga tayyorlaşning TPACK yondaşuviga asoslangan modeli 326
Ötamurodova Şohida Muhammadqulovna

Boşqaruv könikmalarining şakllanganlik darajasini monitoring qiliş va baholaş mezonlari 331
Jörayeva Nargiza Tairovna, Turğunboyeva Feruza Usanovna

Роль педагога в развитии коммуникативных навыков у детей дошкольного возраста 336
Ширбачеева Гульчехра Шакировна, Акбарова Ёркиной Эгамбердиева

Raqamli jamiyatda pozitiv fikrlaş va pedagoglar faoliyatiga ta'sir etiş omillarining psixologik asoslari 341
Sattarova Şaxnozaxon Qöçqarovna

Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida komil inson tarbiyasi 345
Oripova Ruxşona

Talabalarni maktabgaça ta'lim taşkiloti va ota-onalar hamkorligi örtasidagi özaro munosabat şakllari 350
Turdiqulova Luiza Zayniddinovna

Boşlanğiç sinf öquvçilarida matnli masala yeçiş könikmasini şakllantiriş: bosqiçli metodik model va xatolar diagnostikasi 353
Quçqarova Sarvinoz Atamuratovna, Djumaniyozova Hilola

Ta'lim sifatini boşqarişda pedagogik monitoringdan foydalaniş 358
Ahmedov Xoşim Normamatoviç

Boşlanğiç ta'lim mazmunini integratsiyalaş asosida öquvçilarda meta-predmet kompetensiyalarini rivojlantirişning pedagogik asoslari 364
Norkulova Dilorom Oybekovna

Öquvçilarda jismoniy tarbiyaga içki motivatsiyasini şakllantirişning psixologik, pedagogik mexanizmlari 371
Azizova Sevara Salimjon qizi, Abdullayev Rustam Abduvaliyeviç

Özbek tili maşğulotlarida matn tahlili orqali lingvistik kompetensiyani şakllantiriş 377
Yuldaşeva Dilnoza Bekmurodovna

Bölajak filologlarning adabiy-tahliliy kompetensiyasini şakllantirişda didaktik asarlarning ahamiyati 381
Muradaliyeva Shahnoza Mahmudovna

Ösmirlik davrida qadriyat yönalişlarining şakllaniş xususiyatlari va psixologik-pedagogik tahlil 387
Davranova Gulbahor Numondjonovna

Öquvçilarida oilada kitobxonlik könikmasini rivojlantirişda qator olimlarimizning pedagogik qaraşlari 394
Maydonova Saboxat Sadulloyevna

Universitet 3.0 modeli şaroitida bölajak tarix fani öqituvçilarida tadqiqotçilik kompetensiyasini rivojlantiriş metodikasi 399
Amirova Gulmira Şadmanovna

Maxsus ta'lim ehtiyojiga ega öquvçilar bilan işlaş samaradorligini oşiriş metod va texnologiyalari 404
Tuxtasinov Abror Rustamovich

Maktabgaça yoşdagi bolalarning tabiatga qiziqişlarini tarbiyalaşda pedagogning örni 407
A. A. Abdurashidov, Ne'matova Shahzodabegim Lazizxon qizi

Nutqida nuqsoni bölgan bolalarda tovuş talaffuzini korreksiyalaşda interaktiv va didaktik öyin texnologiyalarining samaradorligi 411
Baytileuova Gulzar Maxset qizi

NUTQIDA NUQSONI BÖLGAN BOLALARDA TOVUŞ TALAFFUZINI KORREKSIYALAŞDA INTERAKTIV VA DIDAKTIK ÖYIN TEXNOLOGIYALARINING SAMARADORLIGI

Baytileuova Gulzar Maxset qizi
Qoraqalpoğiston Respublikasi Pedagogik mahorat markazi
"Maktabgaça, boşlanğiç va maxsus ta'lim metodikalari" kafedrasi
katta öqituvçisi

Annotatsiya: Uşbu maqolada maktabgaça yoşdagi nutqida nuqsoni bölgan bolalarda tovüş talaffuzini korreksiyalaş jarayonida interaktiv va didaktik öyin texnologiyalaridan foydalanişning ilmiy-pedagogik asoslari yoritilgan. Bolalarning yoş va individual xususiyatlarini hisobga oliş, fonematik idrokni rivojlantiriş, artikulyatsion harakatlarni takomillaştiriş hamda töğri talaffuz könikmalarini şakllantiriş masalalari tahlil qilingan. Şuningdek, logopedik maşğulotlarda öyin faoliyatini qöllaş imkoniyatlari va korreksion işlar samaradorligini oşirişga qaratilgan metodik tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit sözlar: nutq nuqsonlari, tovüş talaffuzi, logopedik korreksiya, interaktiv ta'lim, didaktik öyin, fonematik idrok, artikulyatsion motorika, maktabgaça ta'lim, nutqni rivojlantiriş.

Abstract: This article explores the scientific and pedagogical foundations of using interactive and didactic game-based technologies to correct speech sound production in preschool children with speech disorders. It examines the importance of considering children's age-related and individual characteristics, developing phonemic awareness, improving articulatory motor skills, and establishing correct pronunciation skills. Particular attention is paid to the application of game-based technologies in speech therapy sessions, their role in enhancing children's speech activity, and consolidating correct pronunciation in everyday communication. The article also presents methodological recommendations aimed at improving the effectiveness of speech correction and developmental interventions.

Key words: speech disorders, speech sound production, speech therapy intervention, interactive learning, didactic games, phonemic awareness, articulatory motor skills, preschool education, speech development.

Аннотация: В статье освещаются научно-педагогические основы использования интерактивных и дидактических игровых технологий в процессе коррекции звукопроизношения у детей дошкольного возраста с нарушениями речи. Рассматриваются вопросы учёта возрастных и индивидуальных особенностей детей, развития фонематического восприятия, совершенствования артикуляционной моторики и формирования навыков правильного произношения. Особое внимание уделяется возможностям применения игровых технологий в логопедических занятиях, их роли в повышении речевой активности детей и закреплении правильного произношения в повседневной речевой практике. Также представлены методические рекомендации, направленные на повышение эффективности коррекционно-развивающей работы.

Ключевые слова: нарушения речи, звукопроизношение, логопедическая коррекция, интерактивное обучение, дидактическая игра, фонематическое восприятие, артикуляционная моторика, дошкольное образование, развитие речи.

KIRIŞ

Maktabgaça yoş davri bolaning nutqiy, aqliy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanişida muhim bosqiç hisoblanadi. Aynan şu davrda bolaning atrof-muhitni anglaş, öz fikrini ifodalaş, tengdoşlari va kattalar bilan muloqotga kirişiş könikmalari faol şakllanadi. Nutq bolaning şaxs sifatida rivojlanişi, bilimlarni egallaşi va ijtimoiy munosabatlarda iştirok etişida asosiy vositalardan biridir. Şu sababli nutq rivojlanişidagi kamçiliklarni erta aniqlaş va ularni öz vaqtida bartaraf etiş maktabgaça ta'lim tizimining dolzarb vazifalaridan biri sanaladi.

Nutqida nuqsoni bölgan bolalarda tovüşlarni notöğri talaffuz qiliş, ayrim tovüşlarni tuşirib qoldiriş, bir tovüşni boşqasi bilan almaştiriş yoki tovüşlarni noaniq ifodalaş holatlari kuzatilişi mumkin. Bunday qiyinçiliklar bolaning

nutqiy muloqotiga, fikrini tuşunarli bayon etişiga va keyingi ta'lim jarayoniga ta'sir körsatadi. Tovüş talaffuzidagi kamçiliklarni faqat ayrim tovüşlarni takrorlatiş orqali bartaraf etiş yetarli emas. Buning uçun bolaning fonematik idroki, eşitiş diqqati, artikulyatsion harakatlari, nutqiy nafas olişi va mustaqil nutqda töğri talaffuzdan foydalaniş könikmalari özaro boğliq holda rivojlantirilişi lozim.

Amerika Nutq-til-eşitiş assotsiatsiyasi (ASHA) tavsiyalarida ham tovüş talaffuzidagi qiyinçiliklarni baholaşda bolaning tovüşlarni eşitib farqlaşi, ularni talaffuz qilişi va kundalik nutqdagi qöllaş xususiyatlarini birgalikda örganiş zarurligi ta'kidlanadi [1]. Demak, korreksion işlar bolaning faqat alohida tovüşni töğri aytişiga emas, balki uşbu tovüşni söz, gap va erkin muloqot jarayonida töğri qöllay olişiga ham yönaltirilişi kerak.

Bugungi maktabgaça ta'lim amaliyotida interaktiv va didaktik öyinlardan foydalaniş uşbu vazifalarni amalga oşirişning samarali pedagogik imkoniyatlaridan biri hisoblanadi. Öyin bolaning tabiiy faoliyati bölib, u orqali bola atrofdagi voqelikni örganadi, yangi bilimlarni egallaydi, mustaqil fikrlaydi va muloqotga kirişadi. Şu jihatdan logopedik maşğulotlarni öyin asosida taşkil etiş bolalarda maşğulotga qiziqiş uyğotiş, ularning faol iştirokini ta'minlaş va nutqiy könikmalarni mustahkamlaşga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

D. B. Elkoninning öyin faoliyatiga oid qaraşlarida öyin bolaning rivojlanişi va ijtimoiy tajribani özlaştirişida muhim örin tutişi asoslangan [4].

L. S. Vigotskiyning rivojlaniş haqidagi ilmiy qaraşlari ham bolaning imkoniyatlari kattalar kömagi va hamkorlikdagi faoliyat orqali kengayişini tuşunişga yordam beradi [3].

Uşbu nazariy yondaşuvlar logopedik maşğulotlarda bolaning mustaqil bajara oladigan topşiriqlari bilan bir qatorda, pedagog kömagida bajariladigan maşqlardan ham foydalaniş zarurligini körsatadi. Bunda yordam bolaning örniga topşiriqni bajariş emas, balki uni töğri yönaltiriş, rağbatlantiriş va mustaqil natijaga erişişiga kömaklaşişdan iborat bölişi kerak.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tovuş talaffuzini korreksiyalaş murakkab va izçil pedagogik jarayon bölib, unda bolaning individual nutqiy imkoniyatlari, yoşi, psixologik xususiyatlari va mavjud talaffuz kamçiliklari hisobga olinişi zarur. Har bir bola nutq tovuşlarini özlaştirişda özига xos rivojlaniş sur'atiga ega. Ayrim bolalarda muayyan tovuşni talaffuz qiliş uçun zarur artikulyatsion harakatlarni bajariş qiyin keçsa, boşqalarida tovuşlarni eşitib farqlaş yoki töğri talaffuzni mustaqil nutqqa köçiriş bilan boğliq muammolar uçraşi mumkin. Şuning uçun korreksion maşğulotlar umumiy bir qolip asosida emas, balki bolaning nutqiy holatini hisobga olgan holda taşkil etilişi maqsadga muvofiqdir.

Logopedik korreksiyaning muhim yönalişlaridan biri fonematik idrokni rivojlantirişdir. Fonematik idrok - nutq tovuşlarini eşitiş orqali farqlaş va ularning söz ma'nosiga ta'sirini anglaş qobiliyatidir. Bola tovuşlarni aniq eşitib, bir-biridan farqlay olmasa, ularni töğri talaffuz qilişda ham qiyinçilikka duç kelişi mumkin. Şu sababli tovuş talaffuzini şakllantiriş jarayonida eşitiş diqqati va fonematik idrokni rivojlantiruvçi maşqlarga alohida e'tibor qaratiş lozim. Masalan, logoped bola bilan turli tovuşlarni tinglaş, ularning qaysi biri taniş ekanini aniqlaş, söz boşida yoki oxirida kelgan tovuşni topiş kabi maşqlarni taşkil etişi mumkin. Bunday faoliyat bolada tovuşga nisbatan ongli munosabatni şakllantiradi.

Tovuş talaffuzini yaxşilaşda artikulyatsion motorikaning rivojlanganligi ham muhim ahamiyatga ega. Artikulyatsion motorika nutq tovuşlarini hosil qilişda iştirok etuvçi til, lab, jağ va boşqa nutq a'zolarining muvofiqlaşgan harakatlarini anglatadi. Ayrim bolalarda uşbu harakatlarning yetarli darajada şakllanmaganligi tovuşlarni aniq talaffuz qilişga tösqinlik qilişi mumkin. Şu bois logopedik maşğulotlarda artikulyatsion maşqlar, közgu yordamida öz harakatlarini kuzatiş va nutq a'zolarining holatini anglaşga qaratilgan topşiriqlardan foydalaniş muhimdir. Bunda maşqlar bolaning imkoniyatiga mos, qiziqarli va ortiqça zöriqişsiz taşkil etilişi kerak.

Interaktiv va didaktik öyinlar aynan şu jarayonlarni bolaga tuşunarli va qiziqarli şaklda amalga oşiriş imkonini beradi. Didaktik öyinlar muayyan ta'limiy maqsadga yönaltirilgan bölib, bolalarning bilim va könikmalarini mustahkamlaşga xizmat qiladi. Interaktiv öyinlarda esa bola faqat topşiriqni bajaruvçi emas, balki faol iştirokçi sifatida qatnaşadi, savollarga javob beradi, tanlaydi, taqqoslaydi va öz fikrini ifodalaydi. Bunday yondaşuv maşğulotning bir xil takrorlanişiga yol qoymaydi hamda bolaning nutqiy faolligini oşiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Masalan, "Tovuşni top" didaktik öyini orqali bolalarda tovuşlarni eşitib farqlaş va söz tarkibidan ajratiş könikmalarini rivojlantiriş mumkin. Logoped bolaga turli rasmlarni körsatadi va tanlangan tovuş iştirok etgan rasmni topişni taklif qiladi. Bola rasm nomini aytadi, undagi kerakli tovuşni aniqlaydi va uning sözning qaysi qismida kelganini belgilaydi. Topşiriq bolaning yoşiga va nutqiy imkoniyatlariga qarab soddalaştirilişi yoki murakkablaştирilişi mumkin.

"Sehrli közgu" öyini artikulyatsion harakatlarni kuzatiş va töğri bajariş könikmalarini şakllantirişga yordam beradi. Bola közgu qarşisida logoped körsatgan harakatlarni bajaradi, lab va til holatini kuzatadi. Bu jarayonda logoped bolaning harakatlarini muloyimlik bilan töğrilaydi, töğri bajarilgan urinişlarni rağbatlantiradi. Közgu bolaning öz harakatlarini körişiga imkon yaratadi va artikulyatsion maşqlarni ongli bajarişiga kömaklaşadi.

"Rasmli loto" öyini tovuşlarni sözlarda mustahkamlaş uçun qulay didaktik vositadir. Öyin davomida bolaga turli predmetlar tasvirlangan kartoçkalar beriladi. Bola rasm nomini aytadi, kerakli tovuş iştirok etgan sözlarni ajratadi va ularni tegişli guruhga joylaştiradi. Bu orqali tovuşni söz tarkibida aniqlaş, söz boyligini kengaytiriş va talaffuzni takroriy maşq qiliş imkoniyati yaratiladi.

"Sözlar zanjiri" öyinida bolalar berilgan tovuş yoki söz bilan boğliq yangi sözlarni topişga harakat qiladilar. Masalan, logoped ma'lum bir tovuş qatnaşgan sözni aytadi, bola esa şu tovuş mavjud bölgan boşqa sözni topadi. Öyin davomida bolalarning eşitiş diqqati, xotirasi, söz boyligi va mustaqil fikrlaşi rivojlanadi. Biroq bunday topşiriqlarda asosiy e'tibor sözlar soniga emas, balki bolaning tovuşni töğri idrok etişi va talaffuz qilişiga qaratilişi lozim.

Interaktiv öyinlarni taşkil etişda körgazmali vositalar, predmetli rasmlar, magnitli doskalar, audioyozuvlar, interaktiv taqdimotlar va yoşga mos raqamli materiallardan foydalaniş mumkin. Masalan, turli tovuşlar yozilgan audioyozuvlarni tinglaş, tovuş manbasini aniqlaş yoki ekrandagi rasmlardan keraklisini tanlaş bolalarning maşğulotga bölgan qiziqişini oşiradi. Biroq texnologik vositalar logoped va bolaning bevosita muloqotini almaştirmasligi kerak. Ular faqat pedagogik maqsadga xizmat qiluvçi qoşimça vosita sifatida qöllanilişi maqsadga muvofiqdir.

Y. Wren, S. Harding, J. Goldbart va S. Roulstone tomonidan maktabgaça yoşdagi bolalarda tovuş talaffuzi buzilişlarini bartaraf etişga qaratilgan aralaşuv usullari tahlil qilingan ilmiy şarhda korreksion yondaşuvlarning turli şakllari va ularning xususiyatlari körib çiqilgan [2]. Uşbu tadqiqotlar nutq tovuşlari bilan boğliq qiyinçiliklarni bartaraf etişda bolaga moslaştirilgan, maqsadli va izçil taşkil etilgan maşğulotlarning ahamiyatini körsatadi. Demak, öyin texnologiyalarini qöllaş ham tasodifiy maşqlar yiğindisi bölib qolmasligi, balki aniq korreksion vazifaga yönaltirilgan pedagogik tizim tarkibida amalga oşirilişi lozim.

Logopedik işlarning samaradorligi bolaning individual xususiyatlarini hisobga oliş bilan çambarças boğliq. Bir xil topşiriq barça bolalarda bir xil natija bermasligi mumkin. Şu sababli logoped maşğulot mazmunini bolaning talaffuz holati, tovuşlarni eşitib farqlaş darajasi, diqqatini jamlaş imkoniyati va nutqiy faolligiga qarab tanlaşi kerak. L. S. Volkova tahriri ostidagi "Logopediya" darsligida nutq buzilişlarini örganiş va korreksion işlarni taşkil etişning nazariy hamda metodik asoslari yoritilgan [6]. R. I. Lalaevaning logopedik korreksiya masalalariga oid işlari ham nutqiy kamçiliklarni bartaraf etişda maqsadli va tizimli yondaşuv zarurligini anglaşga yordam beradi [5].

Korreksion jarayonda ota-onalar bilan hamkorlik qiliş ham muhim ahamiyatga ega. Bola logopedik maşğulotda özlaştirgan tovuşni kundalik hayotda ham qöllaşi uçun oilada qulay nutqiy muhit yaratilişi lozim. Ota-onalar farzandi bilan suhbatlaşişi, rasmlar asosida hikoya tuzişi, predmetlar nomini töğri talaffuz qilişga e'tibor berişi va logoped tavsiya qilgan sodda öyinlarni birgalikda bajarişi mumkin. Bunda bolani xatosi uçun koyiş, majburlaş yoki boşqa bolalar bilan taqqoslaş mumkin emas. Aksinça, uning kiçik yutuqlarini e'tirof etiş va ijobiy ruhiy muhitni ta'minlaş zarur.

Tovuş talaffuzini korreksiyalaş natijalarini baholaşda faqat maşğulot davomida tovuşni töğri aytiş holati bilan çeklanib qolmaslik kerak. Bola tovuşni alohida talaffuz qilişdan taşqari, böğin, söz, gap va erkin nutqda ham töğri qöllay olişi muhim. Şuningdek, tovuşlarni eşitib farqlaş, söz tarkibidagi tovuş örnini aniqlaş va öz talaffuzini nazorat qiliş könikmalari ham kuzatib borilişi lozim. ASHA tavsiyalarida ham tovuş talaffuzini baholaşda alohida sözlar bilan bir qatorda boğlangan nutq namunalarini örganiş muhimligi qayd etiladi [1].

Şuni alohida ta'kidlaş kerakki, interaktiv va didaktik öyinlar logopedik korreksiyaning barça usullarini almaştirmaydi. Ular artikulyatsion maşqlar, fonematik idrokni rivojlantiriş, tovuşni şakllantiriş va mustahkamlaşga qaratilgan maxsus maşğulotlar bilan uyğunlaştirilgandagina kutilgan pedagogik natijaga xizmat qiladi. Tovuş talaffuzidagi ayrim murakkab buzilişlarda individual logopedik yondaşuv, zarur hollarda esa tegişli mutaxassislar bilan hamkorlik talab etiladi. Şuning uçun öyin texnologiyalaridan foydalaniş bolaning ehtiyojiga mos ravişda, ilmiy-metodik asosda taşkil qilinişi zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Nutqida nuqsoni bölgan maktabgaça yoşdagi bolalarda tovuş talaffuzini korreksiyalaş ta'lim-tarbiya jarayonining muhim va mas'uliyatli yönalişlaridan biridir. Uşbu jarayonda bolaning individual xususiyatlarini hisobga oliş, fonematik idrokni rivojlantiriş, artikulyatsion harakatlarni takomillaştiriş va töğri talaffuz könikmalarini kundalik nutqda mustahkamlaş asosiy vazifalar hisoblanadi.

Interaktiv va didaktik öyin texnologiyalari logopedik maşğulotlarni qiziqarli, mazmunli va bolalarning faol iştirokiga asoslangan holda taşkil etiş imkonini beradi. Öyin orqali bola tovuşlarni eşitadi, farqlaydi, talaffuz qiladi, söz tarkibidan aniqlaydi va muloqot jarayonida qöllaşga intiladi. Bu esa korreksion işlarning mazmunini boyitib, bolaning nutqiy faolligini qöllab-quvvatlaydi.

Şu bilan birga, öyin texnologiyalarining samaradorligi ularning töğri tanlanişi, aniq korreksion maqsadga yönaltirilişi va muntazam taşkil etilişiga boğliq. Logoped bolaning nutqiy rivojlanişini doimiy kuzatib borişi, maşğulot mazmunini individual ehtiyojlarga moslaştirişi hamda ota-onalar bilan hamkorlikni yolga qoyişi lozim.

Umuman olganda, interaktiv va didaktik öyinlardan ilmiy-metodik asosda foydalaniş maktabgaça yoşdagi nutqida nuqsoni bölgan bolalarda tovuş talaffuzini şakllantiriş va mustahkamlaşga xizmat qiluvçi muhim pedagogik vositalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. American Speech-Language-Hearing Association (ASHA). Speech Sound Disorders: Articulation and Phonology. Practice Portal. https://www.asha.org/practice-portal/clinical-topics/articulation-and-phonology/
2. Wren, Y., Harding, S., Goldbart, J., & Roulstone, S. A systematic review and classification of interventions for speech-sound disorder in preschool children. International Journal of Language & Communication Disorders. 2018. Vol. 53, No. 3. P. 446-467. DOI: 10.1111/1460-6984.12371.
3. Выготский Л. С. Мышление и речь. - Москва: Лабиринт, 1999.
4. Эльконин Д. Б. Психология игры. - Москва: Педагогика, 1978.
5. Лалаева Р. И. Логопедическая работа в коррекционных классах. - Москва: ВЛАДОС.
6. Волкова Л. С. (ред.), Шаховская С. Н. (ред.). Логопедия: учебник для студентов дефектологических факультетов педагогических вузов. - 3-е изд., перераб. - Москва: ВЛАДОС, 2002. - 677 с.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(3)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.